

A KSH Könyvtár számítógépes feldolgozási és tájékoztatási rendszere

A KSH Könyvtár a beérkező és állományba vett dokumentumok feldolgozását 1990-től számítógépes rendszerrel végzi, ehhez a hazai TEXTAR adatbázis-kezelő programot használja. A tervezett integrált könyvtári rendszerből jelenleg csak az előszerzeményezési, állománybavételi és katalogizálási modulok működnek – az adatátvitel szempontjából egymástól függetlenül –, ugyanis a TEXTAR program az adatbevittet és módosítást nem teszi lehetővé több munkahelyen egyszerre. Az olvasók tájékoztatására a feldolgozás során előállított online katalógus már több terminálon keresztül egyszerre is elérhető.

A KSH Könyvtár abban a szerencsés helyzetben volt, hogy főhatósági támogatással kedvező áron jutott személyi számítógépekhez, így az országosnál jobb körülmények között kezdhették el 1990 elején a könyvtárba érkező és állományba vett mindenfajta dokumentum számítógépes feldolgozását.

A deziderálást, az állománybavételt és a katalogizálást is a helyi generálással kialakított adatbázis-szerkezetben végezzük, ehhez IBM PC XT és AT gépeket használunk Novell-Network helyi hálózatba kapcsolva. A PC-k hálózatba kapcsolása csak az adatbázisokban végzett keresés, könyvtárunk online katalógusának karbantartása, valamint az adatállományok mentése során jelent előnyt, az adatbevittet ugyanis nem végezhető hálózatban online módon.

Tizennégy (IBM-kompatibilis AT) személyi számítógéppel kezdtek a munkát, ezek közül 1 hálózati szerver, 2 a gyarapítás (deziderálás, állománybavétel), 3 a katalogizálás (bibliográfiai leírás, osztályozás, ellenőrzés), 2 az időszaki kiadványok feldolgozása, 1 a kölcsönzés, és 3 a tájékoztatás munkáját segíti.

Könyvtárunkban már hagyományai vannak a számítógépes feldolgozásnak: 1977 óta építjük bibliográfiai adatbázisunkat a Text-Pac szabadszöveges visszakereső rendszerrel a KSH központi (IBM 4361) számítógépén a könyvtár gyűjtőkörének megfelelő témákban, hazai és külföldi folyóiratok cikkeiből, valamint könyvekből válogatva. A dokumentumleírásokhoz deskriptorláncot és tárgyszavakat rendelünk: a tétel minden adatmezője, illetve azok kombinációja alapján SDI- és retrospektív adatszolgáltatásra van lehetőség.

Személyi számítógépeken kezdetben MicroISIS-szel dolgoztunk, ez a program az egyes dokumentumfajták feltárásában, valamint gyarapodási jegyzékek készítésében nyújtott segítséget. Első lépésként speciális felhasználású dokumentumokat, illetve állományrészeket tártunk fel. Ilyen adatbázis volt például a szolgálati használatú (nem nyilvános) dokumentumok feltárása. A havi gyarapodási jegyzékbe

kerülés érdekében elkezdtük az időszaki kiadványok adatbázisba vitelét, így az időszaki kiadványok kurrens részegységét közölhettük az olvasókkal.

Az 1986 után megjelent nyilvános, könyvtárusi forgalomba került KSH-kiadványok bibliográfiai leírásával is adatbázist építettünk, és rendszeres időközönként kiadványt tudunk megjelentetni belőle.

1988-ban szükségét láttuk, hogy Aktuális Információk címen sajtófigyelést indítsunk. A könyvtárunkba járó valamennyi magyar nyelvű folyóiratot (a környező országokban megjelenteket is) figyeljük, és a közérdeklődésre számot tartó témákban megjelenő cikkeket annotálva bibliográfiai adatbázist építünk MicroISIS-szel. Egyéb feladatok (többek között a cserpartnerek és a cserében kiküldendő dokumentumok) nyilvántartására saját fejlesztésű programokat használunk.

A számítógépes integrált rendszer tervezésekor számba vettük a kínált könyvtári programokat. Sajnos nem találtunk olyan könyvtári szoftvert, amely a deziderálástól a kölcsönzésig a könyvtári munkafolyamatokat egységes rendszerben kezelné, saját programfejlesztés finanszírozására pedig nem voltak anyagi lehetőségeink.

A MicroISIS korlátait ismertük (az időszaki kiadványok leírása nehézkesen oldható meg; nagy adatbázisnál gazdaságtalan a tárolásihely-kihasználás; lassú és nem megfelelően szelektív a keresés az indexkifejezések egyetlen szótárában, a prefixek használatával pedig nehézkes), végül úgy döntöttünk, hogy a TEXTAR programot vesszük meg.

A program megismerése során tisztázódtak a TEXTAR előnyei és hátrányai, nevezetesen: a feldolgozást ugyan csak egy munkahelyen lehet végezni, ezzel szemben a relációs adatszerkezet adta lehetőség a könyvtári feldolgozást és keresést nagyon megkönnyíti. Hazai fejlesztésű program, amelynek továbbfejlesztésére is látszott remény.

Könyvtári rendszerünket a következő modulokból terveztük meg:

deziderálás
 érkeztetés – állománybavétel
 katalogizálás: bibliográfiai leírás
     osztályozás: ETO és
     tárgyszavazás
     ellenőrzés
 folyóiratok főlap szintű feldolgozása
 online katalógushasználat
 kölcsönzés

Ezek a modulok jelenleg önállóan, nem osztott feldolgozással működnek, de a kialakított feldolgozási rendszer és a modulok szerkezete alkalmas arra, hogy később egy integrált könyvtári szoftverrel egymásra építhetők legyenek. A kölcsönzést még hagyományos módon végezzük.

A deziderálási és érkeztetési modulok kialakításakor arra törekedtünk, hogy a könyvtárosok minél egyszerűbb szerkezetbe vihessék be a legszükségesebb adatokat, ne kelljen a bibliográfiai leírás fortélyait ismerniük. A cél ezen a ponton csupán a leírás és a dokumentum azonosíthatósága.

Az érkeztetéskor történik az állománybavétel, ennek eredménye a leltári állomány. (Ez az adatbázis szolgál alapul a későbbi állomány-ellenőrzéshez.) Ebben a fázisban tehát csak a leltározáshoz és a dokumentumazonosításhoz, ezenkívül az egyéb könyvtári adminisztrációkhoz (pl. könyveléshez, a cserekapcsolatok nyilvántartásához) szükséges adatok kerülnek az adatállományba. Az adatfeldolgozás melléktermékeként készül például az állománybavételi statisztika is a Művelődési és Közoktatási Minisztérium által kívánt bontásban. Egy kiegészítő program segítségével a leltári állományból havonta aktualizáljuk a statisztikai adatokat, így ezek naprakészen év közben is rendelkezésre állnak a minisztériumi jelentésnél részletesebb bontásban is (saját könyvtárunk igényei szerint).

A TEXTAR program relációs adatkezelését kihasználva terveztük meg a katalogizálás dokumentumfajtánkénti rekordszerkezetét. Tizenkét logikai adatállományt határoztunk meg, amelyek között – a dokumentumfajta sajátosságainak figyelembevételével – kapcsolatokat definiáltunk. Az adatállományok a következők:

folyóirat
 állományi adat
 időszaki kiadvány
 részegység
 monográfia
 többkötetes mű
 kötetadat
 testület*
 sorozat*
 személy (szerző, szerkesztő stb.)*
 tárgyszó*
 földrajzi név*

A *-gal jelölt adatállományok úgynevezett segédállományok (authority file), amelyek adatait a katalogizálás során csak egyszer kell bevinni, és az egyes

bibliográfiai leírások készítésénél hivatkozni lehet rájuk (beemelhetők a bibliográfiai rekordba). Ezekben az állományokban az egységesített névváltozatok szerepelnek, amelyek egyben besorolási adatokként használhatók. A segédállományok egyes elemei között kapcsolatok létesíthetők, például a testületi nevek változásakor vagy dokumentumok címváltozása esetén a keresésnél egyszerűen megoldható a korábbi, illetve az utóbbi nevekre vonatkozó egyidejű keresés anélkül, hogy azokra külön-külön kellene rákérdezni, illetve a segédállományból kikeresni.

A folyóirat- és az állományi adat kapcsolódik egymáshoz. (Az előbbi a folyóiratok főlap szintű nyitott leírását, az utóbbi az ehhez kapcsolódó évfolyamok adatait tartalmazza évfolyamonként, ahol feltüntetjük a tematikus számok címét, valamint az éves hiányokat is.) Ezek az adatok kizárólag az olvasók tájékoztatására – tehát nem leltározási célra – szolgálnak: a főlap szintű leírás az olvasókat tájékoztatja például arról is, hogy a folyóirat mikortól jár a könyvtárnak, és melyek az éves hiányok. Az időszaki kiadvány és annak részegysége(i) ugyancsak kapcsolódó adatállományok: az időszaki kiadványok közös adatait tartalmazza nyitott bibliográfiai leírással, ezekhez kapcsolódnak a kötetek egyedi adatai. Hasonló módon definiáltuk a többkötetes művek közös, és hozzá kapcsolódóan a kötetek egyedi adatait.

A kapcsolódó rekordszerkezettel lehetőség nyílik az MSZ 3424 szabványcsalád szerinti egy- vagy többlépcsős leírás kialakítására. Természetesen az egyes dokumentumfajtáknak megfelelően kialakított adatállományok adatszerkezete és a megjelenítési formátumok tervezésénél figyelembe vettük a bibliográfiai leírési szabványok előírásait, és a szabványos központosítási jeleket használjuk.

A TEXTAR program komoly hátránya, hogy közvetlenül az adatbázisból nem nyomtathatók bibliográfiai, gyarapodási jegyzékek (például a MicroSIS-szel ez lehetséges), vagyis nyomtatás előtt szövegszerkesztővel (rendszeresen a többkötetes művek kötetadatainál) "igazítani" kell a bibliográfiai tételeken (1., 2. ábra).

A nehézségek ellenére kénytelenek voltunk ideiglenesen ezt a megoldást elfogadni és használni. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a későbbiekben a szükséges egyszerűbb nyomtatási formák automatikus előállításához programot kell készítenünk.

A TEXTAR programnál is van lehetőség egyedi nyomtatási igények kielégítésére, ehhez azonban (a MicroSIS-szel ellentétben) magas szintű programnyelv ismerete szükséges, ami csak gyakorlott programozótól várható el.

A könyvtár állománya 613 ezer dokumentumegység (1990. december 31-i állapot), ezért nem gondolhattunk arra, hogy teljes dokumentumbázisunkat visszamenőlegesen feldolgozzuk az online katalógusba. Az új rendszer indításakor a visszamenőleges feldolgozásról úgy döntöttünk, hogy az időszaki kiadványok, duplumok és többkötetes művek újabb kötetei-

I-001-B-2586/A/év/A

Ifjúságstatisztikai adattár
Statistical data collection on young people
= Sbornik statistických danykh po
mlodezhi / Hungarian Central Statistical
Office. - 1990-. - Bp. : SKV, 1990. - 29 cm
evenként. - 1990-
ISSN 0231-0171

812000

Révész András
A szakemberellátottság nemzetközi tendenciái
: [Kandidátusi értekezés] / a tanulmányt kész.
Révész András. - Bp. : Révész A., 1990. - II,
246 fol. [1] t.fol. : ill. : 30 cm
Bibliogr.: fol. 184-186.

I-001-B-0691/1960-1961/2

Statistikai tájékoztató 1960/61. Középfokú
oktatás / Művelődésügyi Minisztérium ...
Statistikai Osztálya. - [Bp.] : Műv. Min.,
[1961]. - 2 db ; 30 cm
2. Statistikai tájékoztató a középiskolák
tanév végi helyzetéről. - 71 p.
31:373.5(439)"1960/1961"
31(439):373.5"1960/1961"
373.5(439)"1960/1961":31

1. ábra Katalóguscédula-minta

Állami költségvetés

509884

A költségvetési reform a tanácsi önkormányzati
rendszerben. A költségvetési finanszírozás új
elgondolásai az államháztartási reform tükrében. Az
egészségügy finanszírozása a társadalombiztosítás
rendszerében / [írták Varga Sándor, Keményné Koncz
Ildikó, Novotnik Imre. - Bp. : Perfekt, 1990. - 113
p. : 20 cm. - (Államháztartási reform. ISSN 0866-
4072)
ISBN 963 390 068 9
Sorozati sorsz.: 1.

Államigazgatás, közigazgatás

509877

Dokumentumok az európai és helyi önkormányzatokról.
- Bp. : TÖOSZ, 1990. - 90 p. : 20 cm. -
(Önkormányzati füzetek)
Sorozati sorsz.: 4.

509959

Jónás Károly
Magyar kormányprogramok bibliográfiája.
1944-1990 / Összeáll. Jónás Károly ; Országgyűlési
Könyvtár. - Bp. : Országgyűlési Kvt., 1990. - 221 p.
: 20 cm
ISBN 963 04 0736 1

Ár, árpolitika

811459

Az ár- és piacsabályozás rendszere 1990-ben :
Kézikönyv / Perfekt Pénzügyi Szakoktató és Kiadó
Vállalat ; [összeáll. Hatvani Szabó János, Ivanyos
András, Radványi Mihály]. - Bp. : Perfekt, 1990. -
140 p. : 28 cm
ISBN 963 390 079 4

509887

Bodócsi András

A versenyszabályozás és az árrendszer / [szerzők
Bodócsi András, Nagy Márta]. - Bp. : Perfekt, 1990. - 96 p.
: 20 cm. - (Államháztartási reform,
ISSN 0866-4072)
ISBN 963 391 010 2
Sorozati sorsz.: 4.

811463

Borszékeni Éva

Az agrárárak és támogatások kapcsolatának
nemzetközi és hazai helyzete / Borszékeni Éva, Mészáros
Sándor, Spitzlászky Márta. - Bp. : AKI, 1990. - 96 p.,
[12] t. : 28 cm. - (Agrárgazdasági Kutató Intézet,
ISSN 0209-5696)
ISBN 963 491 300 8
Sorozati sorsz.: 1990/13.

I-004-B-0172/1989

Preise. Fachser. 17 / Statistisches Bundesamt. -
1984-. - Stuttgart [etc.] : Kohlhammer, 1985-. - 30
cm
Legfrissebb kötet: Reihe 11. - Preise und
Preisindizes im Ausland. - 1989. - 1990. - 102 p.

471709/1991

A világgiazi árak várható alakulása / Konjunktúra-
és Piackutató Intézet. - 1987-. - Bp. : Kopint, 1987-
. - Ill. : 29 cm
Legfrissebb kötet: 1991-ben. - 1991. - 58 p.

bankügy

713623

Bankjog a gyakorlatban / [szerk. Petrik Ferenc] ;
[kiad. az Economix Közgazdász Egyetem Rt]. - Bp. :
Economix, 1990. - 392 p. : 24 cm
ISBN 963 02 8589 4

helytörténet

472269/1990

Csongrád megyei honismereti híradó / Csongrád
Megyei Tanács Művelődési Központja és a Hazafias
Népfront Csongrád Megyei Bizottsága. - 1985-. -
[Szeged] : Csongrád M. Tcs. : HN Csongrád M. Biz.,
1985-. - 24 cm
ISSN 0209-469X
Legfrissebb kötet: 1990. - [1991]. - 194 p.

713541

Évszázadokon át : Tolna megye történetének
olvasókönyve / [... szerk. K. Balog János] ; [kiad. a
Tolna Megyei Levéltár]. - [Szekszárd] : Tolna M.
Lvt., 1985-. - 25 cm
3. / [a fejezetbevezetőket írta, a dokumentumokat
vál. és a kötetet szerk. K. Balog János]. - 1990. -
630 p., [58] t.

statiztika

I-032-D-0002/1990

Compendio statistico italiano / Istituto Centrale
di Statistica. - Ed. 1985-. - Roma : ISTAT, 1985-. -
Ill. : 18 cm
ISSN 0069-7958
Legfrissebb kötet: Ed. 1990. - 1990. - 602 p.,
[30] t.

I-032-D-0005/1991

Italian statistical abstracts / Central Statistical
Institute of Italy. - Ed. 1989-. - Rome : ISTAT,
1989-. - Ill. : 18 cm
Legfrissebb kötet: Ed. 1991. - 1991. - 213 p., 16 t.

2. ábra Részlet egy válogatott szakirodalmi gyarapodási
jegyzékből

nek feldolgozásakor azok előzményeit csupán 1985-ig visszük be az adatbázisba (ekkor térünk át az új bibliográfiai leírás szabvány alkalmazására). Felmértük a feldolgozómunka ebből adódóan megnövekedett mennyiségét, és kidolgoztuk a munka menetét, azonban a megfelelő munkaszervezés ellenére is nagyon lassította a feldolgozási munkát a kardexlapok, az egyedi kísérők és az esetek többségében a dokumentumok kézbevétele, hiszen a kardex-, illetve főlapok nem helyettesíthették az autopszia szerinti feldolgozást. Az állománybavétel és raktárba kerülés közötti több hónapos átfutási idő tehát – kezdetben – nem csökkent. 1991-ben az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásai a kötetekkel együtt már egy héten belül (amikor is a kész nyitott címleíráshoz az aktuális részegységet kell már csak hozzárendelni) az olvasók rendelkezésére állnak.

1990. évi gyarapodásunk 8 ezer dokumentumegység volt, ilyen mennyiségű dokumentum feldolgozása érhetően nem végezhető egyetlen gépen. A katalógizálás (mint már említettük) a TEXTAR programmal egyedi, hálózatba nem kapcsolt PC-ken történik. A legnagyobb nehézséget e munka megszervezése jelentette. A bibliográfiai leírást két, az osztályozást és az ellenőrzést egy-egy külön gépen végezzük. Ahhoz, hogy a feldolgozás készlettségi fokának megfelelő bibliográfiai rekord eljusson az előbb említett munkafázisokba, az egyes gépekről naponta töltjük át az adatokat a másik munkafázis gépébe.

Az osztályozási munka 1990 elejétől az ETO-szakozáson kívül a tárgyszavazást is jelenti, amit a számítógépes katalógus indításával egyidejűleg kezdünk el. 1977 óta működő szabadszöveges Text-Pac adatbázisunk kötetlen tárgyszórendszeréből indultunk ki, és szabad tárgyszavazással dolgoztuk fel az állományba vett dokumentumokat. Nem készítettünk tezauruszt, ezért számoltunk azzal, hogy az első évben többször fogjuk visszamenőlegesen módosítani az adatbázisban a tárgyszavakat és azok használatát. A szakozó munkatársak kezdetben az ETO-val egyidejűleg a másfajta logikát követelő tárgyszórendszert is használták. 1991-ben az ETO-katalógust lezártuk, a dokumentumok tartalmát már csak tárgyszavakkal tárjuk fel. A katalóguscédulákat az adatbázisból íratjuk ki, ezért a bibliográfiai rekordok az 1990-ben beérkezett művek ETO-jelzeteit is tartalmazzák.

Az egyes dokumentumfajták (3., 4. ábra) leírására szolgáló rekordok tartalma:

- ▶ **bibliográfiai adatok** (egyszerűsített bibliográfiai leírások, amelyek adatcsoportjait a keresés és a megjelenítés figyelembevételével bontottuk adatelemekre),
- ▶ **besorolási adatok** (egységesített névalakok, utalók is készíthetők belőle),
- ▶ **visszakeresésre szolgáló egyéb adatok** (például nyelvkód, tárgyszavak, földrajzi meghatározás),
- ▶ **a könyvtári munkához és nyilvántartáshoz szükséges adatok** (például a feldolgozó és az ellenőr betűjele, dátumkód).

főcím	irányítás
főcím2	raktári jelzet
főcím3	naplószám
alcím, egyéb cím	törleési bejegyz.
alc., egyéb c2	minősítés
alc., egyéb c3	visszamin. dátuma
párhuzamos cím	feldolg. vál. kód
szerzőségi közlés	ellenőr névkód
szerzős. közl2	feldolgozó névkód
szerzős. közl3	
kiadásjelzés	besorolási cím
megjelenési adatok	generikus tárgyszó
terjedelem/méret	tárgyszó
sorozati adatok	tárgyév
sorozati sorszám	földrajzi név
megjegyzés	első szerző
címfordítás	szerzők/közreműködők
ISBN	testület/közreadó
	nyelv
	ETO
	adatsor

3. ábra Monográfiák adatmezői

főcím	irányítás
alcím, egyéb cím	raktári jelzet
párhuzamos cím	rakt. jelzet perezés
szerzőségi közlés	feldolgozó névkód
számozás	ellenőr névkód
megjelenési adatok	feldolg. vál. kód
méret	
sorozati adatok	besorolási cím
megjegyzés	kulcscím
gyakoriság	testület/közreadó
indulás/megszűnés	generikus tárgyszó
könyvtári állom.	tárgyszó
hiány	ETO
bibliográfiai kapcsolatok	földrajzi név
címfordítás	nyelv
ISSN	adatsor

4. ábra Az időszaki kiadványok közös adatainak adatmezői

A katalógizálási modul láthatóan jól kihasználja a TEXTAR program kapcsolódó rekordszerkezetét, míg az érkeztetési modul egyszerű adatszerkezetet kíván a dokumentumok leírásához. Egy bibliográfiai rekordhoz több dokumentum is tartozhat (többpéldány), a leltári modulban azonban minden dokumentumot külön rekorddal írunk le a leltározási munka támogatására. Ebből következően úgy döntöttünk, hogy az érkeztetési (állománybavételi) és a katalógizálási modulok között nem végzünk adatátvitelt. Az adatszerkezet módosításával a program továbbfejlesztéskor természetesen elvégezhető a modulok összeépítése.

A katalógizálási munkafázisból a leírás és az osztályozás, valamint ezek ellenőrzése után kerülnek a dokumentumok a raktárba egy raktári átadólista

(kísérőjegyzék) kiíratásával. Ebben a munkafázisban készül el a katalóguscédula-sokszorozósra szolgáló katalógustétel alappéldánya is, ha szükséges, szövegszerkesztővel kiigazítva. Ezeket a tevékenységeket mindennap rendszeresen munkakezdetkor végezzük el a katalógizáló (feldolgozó, szakozó, ellenőrző) gépek közötti adatátvitellel együtt. Az olvasószolgálatnál működő központi gépen az online katalógust kéthetente aktualizáljuk. Csak az ellenőrzött és már raktárba került dokumentumok bibliográfiai rekordjai tölthetők be a központi gépen lévő adatbázisba.

A számítógépes feldolgozás indításakor úgy határoztunk, hogy

- ▶ a szolgálati leíró katalógusokat nem,
- ▶ az olvasói betűrendes katalógust csökkentett katalóguscédula-számmal (csak a dokumentumok főcíme, első szerzője, sorozatcímei szerint),
- ▶ az ETO-katalógust változatlan módon (ahány szakszám, annyi cédula)

építjük tovább. Ezzel egyidejűleg vizsgáltuk az olvasók keresési stratégiáját, továbbá a tárgyszavas és a szakszamos keresés hatékonyságát. Az egy éven keresztül végzett eddigi felmérések igazolták döntésünk helyességét az ETO-katalógus lezárásáról, az olvasói betűrendes katalógust (az eredeti elképzelés szerint) azonban folytatjuk.

Az olvasók három terminálon kereshetnek a könyvtár online katalógusában, ami mellett egyéb online módon elérhető adatbázisok is a rendelkezésükre állnak. Az 5. ábra szerinti menüből választhatnak.

Az *Aktuális információk* adatállomány a korábban már említett sajtófigyelést tartalmazza MicrolSIS-ben.

A *Főiskolai egyetemi jegyzetek* állomány a könyvtár állományában lévő, köteles példányként kapott főiskolai, egyetemi jegyzetek bibliográfiai adatbázisa MicrolSIS-ben. Ez az adatbázis segíti a jegyzetek selejtezését is, ugyanis a nem a gyűjtő-

körünkbe tartozó jegyzetekről kiejárási jegyzéket tudunk készíteni, majd törölni és selejtezni a dokumentumokat.

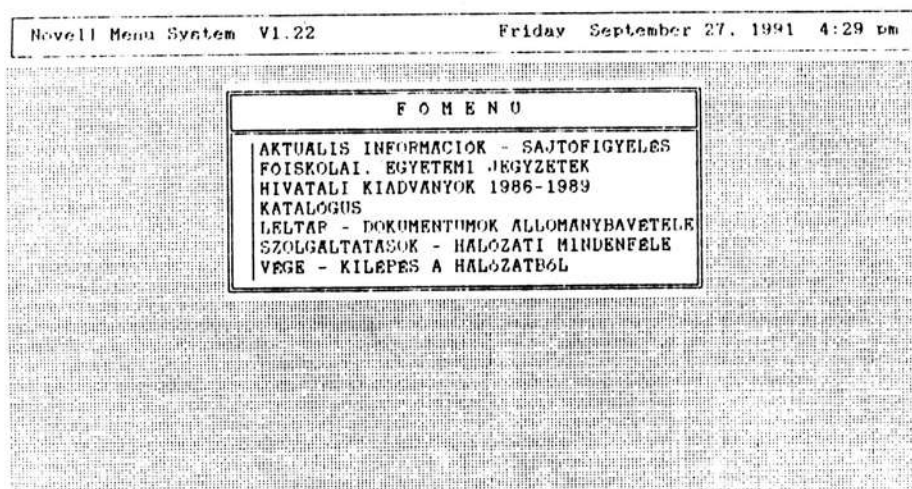
A *Hivatali kiadványok* a nyilvános könyvtárusi forgalomba kerülő KSH-kiadványok bibliográfiai adatbázisa, amelyet most már nem külön építünk, hanem az online katalógusból aktualizáljuk, és hamarosan MicrolSIS helyett a TEXTAR programmal kezeljük.

A *Katalógus* a könyvtár online katalógusa, amelyet 1990 elejétől építünk. Az időszaki kiadványok, többes példányok és többkötetes művek újabb kötetei esetén 1985-től kerülnek be a katalógusba a bibliográfiai leírások.

A *Leltár* a könyvtár leltári állománya 1990 elejétől.

Tapasztalataink szerint a TEXTAR programmal az adatbevitel könnyű, gyors, a könyvtárosok hamar megtanulták a használatát. A katalógizálást és a besorolási adatok hozzárendelését, illetve besorolási adatok képzését egy lépésben lehet végezni. A program új, 6.0 verziójában már működik az adatátvitel egyik mezőből egy másikba, vagy másik bibliográfiai tételbe. Úgy érezzük, sikerült az adatmezők sorrendjét logikusan felépíteni, ami könnyíti a feldolgozó könyvtárosok munkáját.

A keresés során szerzett tapasztalatok is kedvezőek. Természetesen a visszakeresés jósága nem annyira a keresési logikától, hanem sokkal inkább az egyes adatállományok szerkezetétől, az egyes adatmezők indexelési módjától és a visszakeresésre szolgáló indexfájlok kialakításától függ. Lehetőség van keresések összekapcsolására és a program új verziójában összetett keresésre egy indexfájlon belül is egy lépésben, továbbá az indexből indított, automatikusan létrehozott kérdések végrehajtására. Az indexablakban a + (vagy), \ (de nem) és * (és) jelekkel tudunk válogatni, és ezáltal kereső kifejezést beemelni, egyidejűleg létrehozva közöttük a megfelelő művelti kapcsolatot (6. ábra).

5. ábra Hálózati menü

KSH Könyvtár és Dok. Szolg. SZAKIRODALMI ADATBAZISRENDSZER

C I M

részegys./időse éve

doku/sorozat doku/közreadó

doku/szerző

doku/tárgyszó doku/földrajz

nyelv tárgyév szavak raktári szám

Enter, PgDn-Következő PgUp-Előző F9-Expand F2-Keresés ESC-Kilépés

6. ábra Keresésre szolgáló képernyőforma

A közvetlen rákérdezés a kapcsolódó adatállományokra és a megjelenítés meggyorsítja a katalógus használatát: a doku/szerző indexekben azonnal megjeleníthetjük egy szerző katalógusunkban megtalálható dokumentumainak leírásait, a részegység/időszaki kiadvány indexben pedig egy időszaki kiadvány részegységeit nézhetjük végig, továbbá a doku/sorozat indexben az egy sorozathoz tartozó dokumentumokat (projekció nélkül). E szerkezet kialakításával az olvasónak nincs szüksége bonyolult kérdések megfogalmazására (7. ábra). Ha egy sorozatból indulunk ki, közreadója révén (rejekcióval) eljuthatunk e közreadó által kiadott összes dokumentumhoz, függetlenül attól, hogy azok a sorozat tagjai-e.

állom./fírat	ETO
részegys./időszaki	doku/tárgyszó
doku/sorozat	adatsor
doku/közreadó	doku/földrajz
doku/szerző	

7. ábra Kapcsolódó adatállományok keresésére szolgáló indexek

A katalógusrekord a következő elérési pontok bármelyike szerint visszakereshető:

cím	amely indexben a dokumentumok címe szerepel, függetlenül a dokumentum fajtájától
állom./fírat	a folyóirat címe alapján az állományi, azaz az egyes évfolyamok visszakeresésére szolgál
éve	az előző ablakban való kereséssel együtt használva egy konkrét folyóirat adott évfolyamára kerestethetünk rá közvetlenül (például: az állomány/ folyóirat alakban : Kapu az éve alakban : 1990

a keresés eredményeképpen megkapjuk a keresett folyóirat keresett évfolyamáról az adatbázisban lévő információkat

III-B-3672/év

Kapu : Független kulturális és közéleti folyóirat. - 2. évf.

1. sz. (1989)-. - Bp. : IFKL, 1989-. - 29 cm

ISSN 0238-888X

1990-től kiad.: M and B Kft.

havonként. - 1988-

3. évf. 1990. 1 - 12. sz.

részegys./időszaki
éve

az előző mezővel együtt hasonló a folyóiratnál leírtakhoz

doku/sorozat

a sorozat címe alapján a sorozat keretében megjelentetett dokumentumok leírásait kapjuk meg

doku/közreadó

a közreadó neve alapján az általa kiadott dokumentumok leírásait

doku/szerző

a szerző neve alapján az általa írt, szerkesztett, fordított művek leírásait

ETO

doku/tárgyszó

egy adott tárgyszóval ellátott dokumentumok halmaza

adatsor

a dokumentumban található statisztikai adatok jellemzőire tudunk keresni

doku/földrajz

egy adott földrajzi fogalommal feltárt dokumentumok halmaza

nyelv

a szabványos nyelvkódok használatával lehetőség van nyelvi megkötések megadására is

tárgyév

a dokumentum tartalmára vonatkozó tárgyév alapján teszi lehetővé a keresést

szavak

a monografikus és többkötetes művek címeinek szavai kerülnek ebbe az indexbe

raktári jelzet

A segédállományok rekordjaira közvetlenül is rá tudunk kérdezni, ehhez azonban keresőformátumot kell váltanunk. Lehetőség van szükség szerint – több kereső, beviteli, megjelenítési és rendezési formátum létrehozására is. A keresést az indexfájlok számának növelésével tudtuk egyszerűbbé tenni. Az egyes adatmezőket maximálisan három indexfájlból "tehetjük", ezzel lehetőségünk van adatmezőket külön-külön, illetve közös indexben keresni. Például az *időszaki cím* index nálunk az időszaki kiadványok főcímeit, besorolási címeit, kulcscímeit, a sorozatok főcímeit is tartalmazza, az időszaki kiadványok főcímei, valamint a sorozatok főcímei azonban külön-külön is kereshetők.

A TEXTAR programot kidolgozó Infoker a tapasztalatok ismeretében és a programot használó könyvtárak igényei alapján már elkezdte a TEXTLIB-nek nevezett integrált könyvtári programrendszer kifejlesztését. Ez a deziderálástól a kölcsönzésig magában foglalja a könyvtári munkafolyamatokat, és helyi hálózatban is működtethető. A program a TEXTAR-ral létrehozott adattételeket fel tudja használni, más rendszerekkel pedig az ISO 2709 szabványos csereformátum szerinti szerkezetben, illetve MARC-formátumban kommunikál. Bízunk benne, hogy így nemcsak a mi, hanem a többi TEXTAR-felhasználó álma is valóra fog válni.

A könyvtári feldolgozás automatizálásától várható hasznót már a számítógépes könyvtári rendszer tervezésénél meghatároztuk. Elsődleges célunk az olvasó gyors és hatékony kiszolgálása volt. Ma már közhely, ám igaz, hogy gyors tempójú életünkben az információ – kiváltképp ha az pontos és gyors – a megfelelő időben és a megfelelő embernek kincset ér. Eddig végzett munkánk alapján bizton állítható, hogy a gyorsabb feldolgozás és a releváns tájékoztatás tekintetében sikerült célunkat megvalósítani. Bízunk abban, hogy kedvezőbb gazdasági helyzetben sort keríthetünk a visszamenőleges feldolgozásra is, így számítógépes könyvtári munkánk eredménye nem csak a kurrens dokumentumok feltárásánál mutatkozik meg.

Fontos célunk volt, hogy a feldolgozás átfedéseit megszüntessük. Sikerült is elérnünk, hogy egyszeri feldolgozásból nyerjük a könyvtár számára szükséges összes bibliográfiai és tartalmi információt. Az ily módon épített adatbázisból készülnek immár a legkülönbözőbb bibliográfiák, gyarapodási jegyzékek, tematikus kiírások stb.

Szükségesnek tartjuk a KSH Könyvtára dokumentumbázisának minél szélesebb körű hasznosítását, ezért tervezzük, hogy bekapcsolódunk az országos IIF-hálózatba is. Ha ez létrejön, a könyvtárak közvetlenül is hasznosíthatják adatbázisunkat.

Irodalom

- ALFÖLDINÉ DÁN Gabriella–DEMMLER Walterné: HUNGALIS. Automatizált könyvtári információs rendszer. = Könyvtári Figyelő, 1. (37.) köt. 1. sz. 1991. p. 15–22.
- BAKONYI Géza–KOKAS Károly: Micro-ISIS vagy TEXTAR? = Könyvtári Figyelő, 1. (37.) köt. 2. sz. 1991. p. 219–224.
- ERDEINÉ TÖRÖCSIK Katalin–FEKETE Tamás: Micro-ISIS alkalmazások. = Könyvtári Figyelő, 35. köt. 2. sz. 1989. p. 151–171.
- GERŐ J. Péter: TEXTAR. Egy hazai fejlesztésű szöveges adatbázis-kezelő rendszer. = Könyvtári Figyelő, 36. köt. 3–4. sz. 1990. p. 194–222.
- JACSÓ Péter: A Micro-ISIS alkalmazási lehetőségei a hazai szakkönyvtárakban. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 33. köt. 5–6–7. sz. 1986. p. 262–267.
- JACSÓ Péter: A Micro-ISIS lehetőségei újabb változatai tükrében. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 35. köt. 3. sz. 1988. p. 104–105.
- NAGY Zsoltné: A Micro-ISIS alkalmazása az OSZK-ban: ISSN adatbázis. = Könyvtári Figyelő, 35. köt. 4. sz. 1989. p. 348–360.
- NOVÁK István: Kísérlet egy Micro-ISIS adatbázis olvasói online katalógusként való használatára. = Könyvtári Figyelő, 35. köt. 2. sz. 1989. p. 173–182.
- SZÜCS András–VARGA Sándor: Online katalógus a Micro-ISIS segítségével. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 33. köt. 5–6–7. sz. 1986. p. 268–280.

Beérkezett: 1991. X. 21-én.

Álláshirdetés

Állást kínál

Az Országos Műszaki Könyvtár felvesz olvasószolgálati osztályára (előszeremenyezés, szakozás, hagyományos és CD-ROM adatbázisokon alapuló tájékoztatás) könyvtárosi és/vagy műszaki végzettséggel, *könyvtári gyakorlattal, nyelvtudással rendelkező munkatársat.

Jelentkezés életrajzzal: Szántó Péter igazgató, VIII., Múzeum u. 17. Tel.: 138-4837.

Állást keres

Raktárosként elhelyezkednék, beszéd szintű angol, orosz, francia nyelvismerettel. Burkus Sándor, tel.: 137-3380.

1992. április 1-jétől Budapesten állást keres főiskolát végzett, gyakorlott könyvtáros. Balogh Tamás, tel.: (62) 10-011/1380.